

Ukázka převzata z pracovní verze ŠVP *Školy Jaroslava Ježka v Praze*, školy pro zrakově postižené.

Příspěvek se týká charakteristiky ŠVP, výchovných a vzdělávacích strategií v podmínkách školy, která poskytuje vzdělávání žákům s ohledem na různé typy zrakového postižení. Kompetence jsou zde přehledně a podrobně formulované, je zde i kapitola o zabezpečení výuky jednak žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jednak žáků mimořádně nadaných.

3. Charakteristika školního vzdělávacího programu

3.1. Zaměření školy

Škola se zaměřuje na edukaci zrakově postižených žáků s akcentem na speciální dovednosti, jejichž zvládnutí je nutným předpokladem úspěšné inkluze života handicapovaných do společnosti zdravých lidí.

Hlavním smyslem činnosti pedagogů školy je vychovat z žáků samostatné, soběstačné a zdravě sebevědomé osobnosti, které jsou schopny se vyrovnat a přijmout svou zrakovou vadu tak, aby mohly pokračovat ve vzdělávání v integrovaném prostředí.

Škola poskytuje žákům všeobecné vzdělání srovnatelné se základním vzděláním dosažitelným v běžných základních školách, dále speciální péči a výuku speciálních předmětů zaměřených na potřeby zrakově postižených.

Pro osoby s postižením zraku je výrazně zúžena možnost pracovního uplatnění. Z tohoto důvodu se edukační program školy orientuje na oblasti, které jejich příležitosti zvyšují. Je to výuka hudby v rozsahu základních uměleckých škol a výuka obsluhy informačně komunikačních technologií se speciálním hardwarem a softwarem pro zrakově postižené. Nadaným žákům je nabídnuta možnost rozšíření výuky druhého cizího jazyka.

3.2. Výchovné a vzdělávací strategie

3.2.1. Kompetence k učení

Poskytujeme žákům dostatek učebních materiálů, starším žákům umožňujeme přístup k informacím i z jiných zdrojů, učíme je informace vyhledávat v knihovně (černotiskové, bodové i zvukové), na internetu, ve zvukových, černotiskových nebo bodových časopisech a dalších médiích.

Při vyučování ověřujeme, zda žáci porozuměli probírané látce, a to významu slov, myšlenkám a souvislostem.

U těžce zrakově postižených vytváříme pojmy a představy na základě hmatového názoru.

Vyrábíme vlastní reliéfní obrázky, modely, pomůcky pro názorné přiblížení učební látky, texty v bodovém písmu a zvětšené černotiskové texty.

Klademe důraz na čtení s porozuměním, pomocí návodných otázek ověřujeme orientaci v textu.

Žáky vyšších ročníků učíme tvořit a systematicky uchovávat výpisky z učebních textů nebo učební látky a zpětně ověřujeme jejich kvalitu.

Ve výuce využíváme mezipředmětové vazby.

Doporučujeme žákům, rodičům i vychovatelům literaturu, která se vztahuje k probírané látce a rozšiřuje jejich obzor.

Zadávat žákům zajímavé domácí úkoly.

Poskytujeme žákům metodické pokyny k samostatné přípravě a k systematickosti; učíme je vytvářet si vhodné podmínky k učení a odstraňovat překážky.

Motivujeme žáky pomocí praktických činností.

Vedeme žáky k verbálnímu popisu činností.

Ve vyučovacím procesu se snažíme o vytváření představ přirovnáváním a odvozováním od věcí známých.

Ve výuce používáme co nejvíce předmětů z běžného života.

Žáky vedeme k účinné autoevaluaci.

Vedeme žáky k zájmu o problémy současného světa různými formami (diskuse na aktuální téma, přednášky, besedy, exkurze, soutěže a projektové učení).

Pořádáme pro žáky soutěže na úrovni třídy, školy a více škol.

Vysíláme žáky na mimoškolní soutěže a olympiády pro zrakově postižené nebo pro žáky ze škol hlavního proudu (POSP, Tmavomodrý festival, Braillovský klíč, Sportovní hry, Bodlinkový pohár, Bílé hole, Radost tvořit, Festival integrace Slunce, Svátky písní, recitační soutěž Pražské poetické setkání, olympiáda v ČJ, AJ, ekologické soutěže).

Ve škole pořádáme výstavy, besedy se zajímavými osobnostmi a koncerty, na kterých vystupují žáci školy a hosté, pololetní přehrávky, koncerty studentů konzervatoře - bývalých žáků školy, vystoupení literárně-dramatického kroužku. Účastníme se i podobných akcí mimo školu - divadlo Minor, Památník národního písemnictví, hmatové výstavy v Botanické zahradě.

Žáky vedeme k samostatnému organizování akcí mimo vyučování (pěvecké a znalostní soutěže, monoprojekty).

Učíme žáky maximální samostatnosti, schopnosti bezpečně se přemisťovat k určitým cílům s využitím ostatních smyslů.

Vedeme žáky k experimentování a radosti z pohybu formou her a nových podnětů (netradiční pomůcky, hry v přírodě).

Využíváme sponzorské dary k podpoře mimoškolního vzdělávání žáků s nařízenou ústavní výchovou (pobyt ve škole v přírodě, zdravotnické pomůcky, vstupné, odvoz do a ze školy).

Využíváme setkávání žáků s bývalými úspěšnými žáky k předávání zkušeností a jako motivačního prvku k učení.

3.2.2. Kompetence k řešení problémů

Učíme žáky vybírat a třídit informace k daným tématům z dostupné literatury nebo internetu.

Pomáháme jim rozlišovat ověřené a kvalitní zdroje informací.

Zadávat žákům přiměřeně obtížné úkoly.

Vedeme žáky k vlastní formulaci odpovědí na základě samostatné práce s učebnicí.

Podporujeme samostatnost při řešení problému.

Otázkami vedeme žáky k hodnocení dějinných i současných společenských událostí a logickým úsudkům.

Upozorňujeme žáky na problémové jevy a situace; vedeme je k jejich pojmenování a rozpoznání příčinných a vývojových souvislostí; učíme je hledat možná řešení, vedeme o nich diskuzi.

Problémy přirovnáváme podle podobnosti k těm, které už žáci zažili a mají s nimi zkušenosti.

Učíme žáky řešit problémy spojené s jejich zdravotním postižením využíváním ostatních smyslů.

Vytváříme modelové situace a hrajeme tzv. problémové hry, ve kterých se žáci učí řešit reálné problémy (požádat o pomoc, odmítnout pomoc, reagovat na obtěžování). Učíme žáky vyrovnat se s případným nezdarem, povzbuzujeme je a motivujeme k vytrvalosti při řešení problému.

Využíváme pobyty mimo školu k procvičení modelových situací z mimoškolního prostředí.

Podporujeme rozvoj logického myšlení v zájmové činnosti a kroužcích (šachy, společenské hry, vhodné hry na PC).

Úroveň kompetence ověříme při školních miniprojektech.

3.2.3. Kompetence komunikativní

Učíme žáky pravidlům komunikace, (mluví vždy jeden, zřetelná mluva čelem k naslouchajcímu, umění naslouchat), a to i formou her.

Rozvíjíme slovní komunikaci žáků bez formálního verbalismu.

Vysvětlujeme a procvičujeme různé typy komunikačních prostředků, poučujeme o nevhodných prostředcích (vulgarismy, arogance) a vedeme žáky k citlivému vnímání a užívání mimoslovních projevů (gestika, mimika, intonace).

Vedeme žáky k tomu, aby dokázali prezentovat svoji práci ústně i písemně (články do časopisů, výstavy výrobků).

Vybavujeme žáky komunikačními dovednostmi (požádat o pomoc či ji odmítnout, vyřizování vzkazů, samostatné výpůjčky v knihovně, nakupování).

Učíme žáky sdělovat své zkušenosti, vhodnou formou obhajovat svůj názor i vyjadřovat kritiku.

Učíme žáky oceňovat dobré výkony spolužáků.

Vedeme žáky k odstraňování slepeckých zlovyků.

Atmosférou důvěry přispíváme k otevřenější komunikaci.

Snažíme se, aby naši žáci měli možnost komunikovat s intaktní veřejností nebo jinými školami (pěvecké, literární a sportovní soutěže, výměnné pobyty).

3.2.4. Kompetence sociální a personální

Vysvětlujeme žákům pravidla chování uvedená ve školním řádu, jejich význam a účel.

Vedeme žáky k respektování pravidel chování ke spolužákům a dospělým v různém postavení.

Vedeme žáky k tomu, aby oceňovali práci ostatních (proč a jak to mají / mohou dělat).

Učíme žáky nabídnout spolužákovi pomoc, řešit situace při překonávání překážek a sporů mezi lidmi, ale také vnímat nespravedlnost a šikanu.

Odstraňujeme bariéru grafické komunikace nevidomých žáků nácvikem čtení a psaní černotiskového písma s pomocí elektronických pomůcek.

Žáky se zbytky zraku a slabozraké vedeme k optimálnímu využívání zraku důsledným používáním lavic se sklopnou deskou, centrálního i lokálního osvětlení pracovního místa, zvětšených textů a obrázků, televizních lup a dalších optických pomůcek.

Vychovatelky ve školní družině, školním klubu a internátu vedou osobní záznamy žáků o dosažené kompetenci samostatnosti a soběstačnosti „ověřování základních dovedností a znalostí v oblasti sebeobsluhy“.

Během vzdělávání používáme skupinovou práci žáků a následnou prezentaci společně dosažených výsledků (příprava pokrmů, pracovní činnosti, pokusy, projektové učení).

Usilujeme o střídání rolí ve skupině (rodinná výchova, služby ve třídě nebo při sportu).

Pomocí projektového vyučování vedeme žáky k prezentaci společné práce školy (hudební vystoupení, sportovní hry, účast ve výtvarných a dalších soutěžích).

Poskytujeme žákům příležitosti k tomu, aby si osvojili dovednosti vyjadřovat své požadavky, potřeby, žádost o pomoc, poděkování, zadáváním úkolů a prací ve skupinách.

3.2.5. Kompetence občanské

Na konkrétním učivu poukazujeme na občanskou vzájemnost a odpovědnost, vedeme žáky k respektování zákonů, společenských norem, povinnostem a správnému chování v krizových situacích.

Učíme žáky empatickému přístupu k ostatním, smyslu pro spravedlnost a odmítavému postoji k násilí.

Vedeme žáky k respektování práv k duševnímu vlastnictví (např. při využívání softwaru).

Učíme žáky nezneužívat své postižení.

Dodržujeme zásadu, aby i nevidomí žáci na druhém stupni základní školy podepisovali své domácí úkoly černotiskem.

Využíváme možnosti setkávat se s lidmi s jiným postižením.

Vedeme žáky k objektivnímu sebehodnocení a výběru vhodné profese; proto se zaměřujeme na vhodný výběr volitelných předmětů, exkurze do jiných škol a na různá pracoviště.

Spolupracujeme se školním poradenským zařízením.

Klademe důraz na respektování individuálních rozdílů mezi žáky - národnostních, zdravotních, sociálních i kulturních (besedy, diskuze, promítání, práce s médií, dramatizace). Vytváříme příležitosti k seznamování a poznávání jiných kultur a k navazování kontaktů (školy pro zrakově postižené v Polsku, Německu a na Slovensku) formou soutěží, projektů a poznávacích pobytů.

Vytváříme pozitivní vztah k historii, kultuře a umění formou pořádání vlastních výstav, návštěvou muzeí, veřejných výstav, divadel a účinkováním na festivalech s mezinárodní účastí.

Vytváříme dostatek příležitostí k poznávání kulturních a historických památek; využíváme k tomu i výhodnou polohu školy.

Učíme žáky vhodnému chování na kulturních akcích, seznamujeme je s reáliemi kulturního života.

Vedeme žáky k ochraně osobního a společného majetku a k respektování cizí práce, např. práce spolužáka.

Vedeme žáky k ekologickému myšlení, k práci s recyklovanými materiály a k třídění odpadu do nádob umístěných ve škole.

Využíváme významná výročí školy k uvědomění si odpovědnosti každého žáka za dobré jméno školy.

Vysvětlujeme žákům, že svým chováním reprezentují komunitu zrakově postižených a vytvářejí ve společnosti názor na lidi se zrakovým i jiným postižením.

3.2.6. Kompetence pracovní

Pěstujeme u žáků schopnost samostatného pohybu, prostorové orientace a pořádku v makroprostoru i mikroprostoru.

Snažíme se posilovat volní vlastnosti pravidelnou přípravou (např. hrou na hudební nástroj).

Učíme žáky pracovat s informačními a komunikačními technologiemi jako významnou složkou gramotnosti osob se zrakovým postižením.

Podněcujeme žáky k samostatnému časovému rozvržení pracovní činnosti.

Seznamujeme žáky s možnými riziky úrazu, se zásadami bezpečnosti práce, a to i s ohledem na postižení žáků.

Poznáváním a prací s různými materiály rozvíjíme jemnou a hrubou motoriku, a tak umožňujeme rozvoj schopností potřebných k přípravě na budoucí povolání.

Hledáme co nejvhodnější postupy pro každou činnost (oblékání, hygiena, stolování, domácí práce atd.) a učíme jim žáky i jejich rodiče.

Seznamujeme žáky i rodiče se speciálními pomůckami, které umožňují dosáhnout co nejvyšší míru samostatnosti zrakově postižených a učíme je používat v každodenním životě. (Učitelé se dle možností účastní rozšiřujících kurzů, sledují odbornou literaturu, nabídky výrobců speciálních i běžných pomůcek, spolupracují s SPC.)

Výchovný poradce sleduje aktuální nabídku studijních oborů vhodných pro zrakově postižené.

Vybíráme volitelné předměty s ohledem na profesní orientaci vhodnou pro zrakově postižené a výuku doplňujeme o exkurze, při nichž se žáci seznamují s vhodnými profesemi.

Vedeme žáky k vyrovnávání se s handicapem tak, aby se mohli dále vzdělávat a pracovat v integrovaném prostředí.

3.3. Zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Pro účely tohoto školního vzdělávacího programu se za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami považují žáci s jiným než zrakovým postižením, žáci s postižením více vadami a žáci bez postižení.

Při edukaci těchto žáků využívají pedagogové školy možnosti konzultací se speciálně pedagogickými centry příslušného zaměření a pedagogicko psychologickými poradnami. Připravují se studiem příslušné odborné literatury a účastí na seminářích v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Ve spolupráci s vedením školy zajišťují speciální kompenzační, reedukační a zdravotnické pomůcky. Na návrh poradenského zařízení a se souhlasem zákonných zástupců žáka ředitel školy rozhodne v jednotlivých případech o vzdělávání formou individuálního vzdělávacího plánu. Na doporučení poradenského zařízení a se souhlasem zřizovatele a krajského úřadu může při vzdělávání žáka se speciálně vzdělávacími potřebami pomáhat asistent pedagoga. Učební postupy, metody přizpůsobují pedagogové typu a stupni postižení. Napomáhají diagnostice a průběžně sledují vývoj žáka. Při evaluaci a klasifikaci přihlížejí k možnostem žáka v závislosti na typu a stupni postižení; např. sluchové postižení – hudební výchova, vývojové poruchy učení – písemný projev, čtení, tělesně postižení – tělesná výchova atd. Specifické vývojové poruchy učení diagnostikuje psycholožka školy.

3.4. Zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných

Mimořádně nadaným žákům je nabízeno rozšíření výuky druhého cizího jazyka.

Žáci probírají učivo ve větším rozsahu a jsou jim zadávány náročnější problémové domácí úkoly včetně přípravy referátů. V mimovyučovací době mohou využívat internetovou pracovnu, pedagogové jim zprostředkovávají kontakty na odborná pracoviště na MFF UK – Karolina, v Tyflocentru, Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých, Slepecké knihovně a tiskárně K. E. Macana.

Hudebně talentovaným žákům umožňuje škola individuální výuku hry na dva hudební nástroje. V posledních letech školní docházky jim příslušní pedagogové - hudebníci zajišťují konzultace s profesory Konzervatoře J. Deyla.